

**Dorota Zarzeczna, Wojciech Żyłka,
Ryszard Zarzeczny, Cezary
Michalski**

Walory turystyczne gminy Boronów

Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Kultura
Fizyczna 7, 171-181

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

**Dorota Zarzeczna, Wojciech Żyłka,
Ryszard Zarzeczny, Cezary Michalski**

Walory turystyczne gminy Boronów

Słowa kluczowe: turystyka, rezerwat leśny, pomnik przyrody, gmina Boronów.

Touristic virtues of the Boronów commune.

Key words: tourism, forest's sanctuary, monument of nature, The Boronów commune

Abstract

The Boronów commune is situated in the north-west part of Silesian province on the Silesian-Kraków upland. The commune area counts 5339 hectares and in about 66 % is covered by forests. Because of many scenery and natural virtues, in 1998 all of the commune area was included into the "Łasy nad górną Liswartą" landscape park. In the region of Dębowa Góra there is a forest's sanctuary – "Rajchowa Góra" (founded in 1959) which aims to protect mixed forest with trees of average 130 years old. There are also about 100 species of vascular plants. Twenty seven trees (lime-trees, oaks, beeches, pines) in the commune is considered to be monuments of nature. Among many monuments of art in Boronów, Dębowa Góra, Grójec, Hucisko, Sitki, Doły, Zumpy – the most interesting is Our Lady of Rosary church in Boronów – zero class monument from the year of 1611. Throughout the commune run three touristic trails. However, in spite of undeniable touristic virtues, the Boronów commune doesn't have a good developed touristic infrastructure.

I. Wstęp

Rosnące tempo urbanizacji, postępujące zanieczyszczenie środowiska, nadmierne obciążenie stresem i hałasem, wzrost tempa życia - to tylko niektóre z czynników powodujących systematyczne pogarszanie się warunków egzystencji człowieka. Czynniki te przyczyniają się do spotęgowania uczucia zmęczenia i często wywołują chęć ucieczki ze środowiska miast na łono natury. Przebywanie w scenerii lasów, zbiorników wodnych, pól - sprzyja regeneracji sił psychofizycznych. Stąd też w ostatnich latach obserwuje się intensywny rozwój tzw.

turystyki weekendowej. Ta forma turystyki - ze względu na ograniczenie czasowe (do 3 dni) - sprzyja poznawaniu najbliższej okolicy. Spośród ofert turystycznych gmin ościennych najczęściej wybiera się te, które gwarantują wypoczynek oraz relaks. Warunkiem rozwoju turystyki w danej gminie jest występowanie na jej obszarze tzw. walorów turystycznych. Walory turystyczne to: zespół elementów środowiska naturalnego oraz zespół elementów pozaprzyrodniczych. Do gmin posiadających niezaprzeczalne walory turystyczne związane z obecnością na jej obszarze interesujących, a miejscami wręcz unikatowych naturalnych terenów przyrodniczych, należy gmina Boronów.

Celem pracy jest przedstawienie walorów turystycznych najmniejszej w powiecie lublinieckim gminy Boronów.

Gmina Boronów położona jest w północno-zachodniej części województwa śląskiego, na terenie powiatu lublinieckiego. Ogólna powierzchnia gminy wynosi 5339 ha, w tym: użytki rolne zajmują 1629 ha, lasy - 3240 ha, pozostałe grunty - 470 ha. Do gminy należą następujące miejscowości i przysiółki: Boronów, Dębowa Góra, Hucisko, Grójec, Doły, Zumpy, Cielec, Sitki, Szklana Huta. Obszar gminy zamieszkuje 3300 osób.

II. Charakterystyka fizjograficzna

Rzeźba

Gmina Boronów położona jest na Wyżynie Śląsko-Krakowskiej. Należy do makroregionu: Wyżyna Woźnicko-Wieluńska, mezoregionu: Obniżenie Liswarty-Prosny. Północno-wschodnia część gminy wchodzi w skład mezoregionu: Próg Herbski, południowo-zachodnia: Próg Woźnicki [7]. Obniżenie Liswarty-Prosny utworzone zostało w miękkich utworach dolnej i środkowej jury. To teren o charakterze nizinny. Próg Herbski zbudowany jest z bardziej odpornych na wietrzenie piaskowców jury środkowej. Stanowi pas kopulastych pagórków o względnej różnicy wzniesień do około 50 metrów. Próg Woźnicki ma dość urozmaiconą fałistą powierzchnię wznoszącą się od 320 do 380 m n.p.m. Wytworzył się na skałach górnokarbońskich. Jego powierzchnię tworzą szerokie zaokrąglone lub spłaszczone garby poprzedzielane dolinami [6].

Teren gminy opada z południowego-wschodu na północny-zachód. Najwyżej położony punkt - 335,6 m n.p.m. - znajduje się na bezimiennej górze, na północ od leśniczówki Szklana Huta, najniżej położony - 266,8 m n.p.m. - w dolinie rzeki Liswarty.

Wody

Największą rzeką przepływającą przez obszar gminy jest Liswarta, należąca do zlewni Warty. Źródła Liswarty znajdują się poza granicami gminy, na wysokości 315 m n.p.m., w pobliżu miejscowości Mzyki. Jej koryto biegnie przez centralną część gminy, z południowego-wschodu na północny-zachód. Największymi dopływami Liswarty na terenie gminy są Leńca i Olszynka. Wody rzeki zasilają ponadto liczne bezimienne dopływy oraz wody pochodzące z sieci

rowów melioracyjnych. Licznie występujące w dolinie rzeki Liswarty, (w rejonie przysiółka Doły oraz w lasach w północno-zachodniej części gminy) stare stawy przemysłowe zagospodarowano i utworzono z nich stawy hodowlane.

Wzdłuż potoku Leńca rozciągają się tereny bagienne. Na kształt i wielkość rozlewisk wpływa działalność zamieszkujących te tereny bobrów.

Fauna i flora

Okolo 66% obszaru gminy stanowią lasy. W 1998 roku, ze względu na walory krajobrazowo-przyrodnicze cały obszar gminy został włączony do Parku Krajobrazowego „Lasy nad górną Liswartą” (Rozporządzenie Wojewody Częstochowskiego nr 28/98 z dnia 21 grudnia 1998 r.). Z dniem 1 stycznia 2000 roku park ten wszedł w skład Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego (Rozporządzenie Wojewody Śląskiego nr 222/99 z dnia 19 listopada 1999 r.). Oprócz gminy Boronów w obszar parku wchodzi tereny należące do gmin: Przystajń, Panki, Wręczyca Wielka (powiat Kłobucki); Blachownia, Starcza, Konopiska (powiat Częstochowa); Woźniki, Herby, Koszęcin, Ciasna, Kochanowice (powiat Lubliniec). Całkowita powierzchnia parku wynosi 50746 ha, w tym: 38701 ha - to powierzchnia samego terenu parkowego, a 12045 ha - to powierzchnia otuliny parkowej. Terytorialnie park obejmuje zwarty kompleks leśny położony na zachód od Częstochowy, na zachodnim skraju Wyżyny Śląsko-Krakowskiej. Obszar parku stanowi nieckę pośrodku której przepływa Liswarta. Jej największymi dopływami w obrębie parku są: Olszanka, Turza, Potok Jeżowski.

Z całości powierzchni parku - 63% zajmują lasy, 31% - użytki rolne, 6% - stawy oraz tereny zabudowane. Wśród lasów dominują bory mieszane świeże i wilgotne, w drzewostanie przeważa sosna zwyczajna. W południowej części parku występują grądy niskie (z udziałem jesionu i olszy) oraz dąbrowa. Tereny nadrzeczne porastają lasy łęgowe (z cennym zbiorowiskiem podgórskiego łęgu jesionowego).

Do rzadkich gatunków roślin górskich występujących na tym obszarze zalicza się widłaka wronca i ciemniżycę zieloną. Spośród innych gatunków wymienić należy: wawrzynka wilczełyko, lilię złotogłów, mieczyka dachówkowatego, rosiczkę okrągłolistną i storczyki.

Na obszarze parku gniazduje 127 gatunków ptaków. Są wśród nich: bieliki, rybołowy, błotniaki, bociany czarne, orliki krzykliwe. Spośród drobnych ssaków na uwagę zasługują: ryjówka aksamitna, popielica, koszatka oraz kilka gatunków nietoperzy, a spośród gadów - gniewosz plamisty.

Park udostępniono zwiedzającym poprzez wytyczenie ścieżek dydaktycznych: „Na brzozę”, „Kierzkowskie bagna”, „Pająk”, „Cisy nad Liswartą”.

Na terenie gminy znajduje się rezerwat „Rajchowa Góra”.

Rezerwat leśny „Rajchowa Góra” utworzono na podstawie Zarządzenia nr 307 Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 14 września 1959 roku, na mocy obowiązującej wówczas ustawy o ochronie przyrody z dnia 7 kwietnia 1949

roku. Od 1998 roku obszar rezerwatu należy do terenu Parku Krajobrazowego „Lasy nad górną Liswartą”. Jak głosi legenda nazwę swą rezerwat zawdzięcza pustelnikowi o imieniu Rajch, który w zamierzonych czasach tutejsze lasy obrał sobie za miejsce umartwiania się i tu miał swoją pustelnię.

Celem rezerwatu jest ochrona lasu mieszanego, naturalnego pochodzenia, występującego w okolicy wsi Dębowa Góra (nadleśnictwo Koszęcin, obręb leśny Boronów, leśnictwo Dębowa Góra). Powierzchnia rezerwatu wynosi 8,2 ha. Rezerwat położony jest na wysokości od 303 do 313 m n.p.m., na plejstoceńskich piaskach różnoziarnistych i żwirach wodnolodowcowych, pochodzących ze stadia maksymalnego zlodowacenia środkowopolskiego. Osady te spoczywają na utworach najwyższego piętra triasu czyli retyku, zbudowanego z wapieni woźniczych. Z piasków lodowcowych wytworzyła się gleba bielicowa właściwa (przepuszczalna, przewiewna) i brunatna (ciężka, nieprzepuszczalna, nieprzewiewna) [4].

Drzewostan rezerwatu, szacowany średnio na około 130 lat składa się: w około 48% z sosny, około 28,5% z buka, około 16% z dębu (głównie bezszypułkowego) i około 7% ze świerka. Występują tu również niewielkie ilości jodły, brzozy, modrzewia i klonu. Rosnące tu drzewa znane są nie tylko z powodu swego sędziwego wieku, ale również ze względu na osiągnięte rozmiary. Uznany w 1961 roku za pomnik przyrody 300-stu letni dąb szypułkowy w 1992 roku osiągnął obwód pnia w pierśnicy - 496 cm [4]. Dorodne buki osiągają obwody pni w granicy 255-300 cm, jawory - 210 cm, jodły - 162 cm. Podobne rozmiary osiągają świerki, brzozy i modrzewie.

Rezerwat stanowi siedlisko dla około 100 gatunków roślin naczyniowych. Najcenniejsze, objęte ścisłą lub częściową ochroną to: bluszcz pospolity, goździk kropkowany, kruszyna, przylaszczka pospolita i konwalia. Odnotowano stanowiska czterech gatunków górskich tj.: klonu jawora, jodły pospolitej, starca Fuchsa i trzcinnika owłosionego.

Do najciekawszych reprezentantów fauny rezerwatu zalicza się: wśród owadów - liszkarza mniejszego, biegacza, trzmiela leśnego, mrówkę rudnicę; wśród płazów - traszkę zwyczajną i grzebieniastą, żabę wodną, ropuchę szarą, rzekotkę drzewną; wśród gadów - jaszczurkę zwinę i żyworodną, padalca, żmiję zygzakowatą, zaskrońca; wśród ptaków - kowalika, trznadla, sikory: czubatkę, bogatkę i modraszka, pełzacza leśnego, dzięcioły: dużego, średniego, zielonego i czarnego, sowy: uszatkę, pójdzkę i puszczyka; wśród ssaków - ryjówkę aksamitną, nietoperze: karlika malutkiego, mopka i nocka rudego, mysz leśną, normika burego, nornicę rudą, borsuka [8].

W gminie Boronów planuje się utworzyć dwa kolejne rezerwaty.

Pierwszy projektowany rezerwat florystyczny - „Liczydło górskie pod Szklaną Hutą” ma powstać na obszarze nadleśnictwa Koszęcin, w obrębie leśnym Boronów, leśnictwie Dębowa Góra przy gajówce Szklana Huta (313 m n.p.m.). Rezerwat ma mieć na celu ochronę stanowiska rzadkiego gatunku górskiego -

liczydła górskiego, występującego poza granicą zwartego zasięgu występowania, w fitocenozie zbliżonej do podgórskiego łągu jesionowego.

Drugi projektowany rezerwat leśny „Dębowy łąg podgórski” - ma powstać na obszarze nadleśnictwa Koszęcin, w obrębie leśnym i leśnictwie Boronów koło miejscowości Zumpy. Mający podlegać ochronie kompleks leśny reprezentuje różne postaci łągu górskiego jesionowego z udziałem dębu szypułkowego oraz rzadkich gatunków górskich tj.: ciemiężycy zielonej, czosnku niedźwiedziego, świerżabka orzęsionego. Ponadto stanowi on miejsce gniazdowania bociana czarnego [5].

Pomniki przyrody:

Z rozporządzeń Wojewody Częstochowskiego: nr 23/94 z dnia 30 grudnia 1994 roku oraz nr 2/96 z dnia 6 lutego 1996 roku wynika, że aż 27 obiektów z terenu gminy Boronów uznano za pomniki przyrody i wpisano do rejestru pomników. Są to: 3 lipy drobnolistne o obwodach od 324 do 750 cm (w Boronowie, leśnictwie Cielec, leśnictwie Boronów), lipa szerokolistna o obwodzie 485 cm (w Boronowie), 6 dębów szypułkowych o obwodach od 364 cm do 555 cm (w Boronowie - 2, leśnictwie Dębowa Góra - 2, leśnictwie Boronów - 2), cis pospolity o obwodzie 44 cm (w leśnictwie Dębowa Góra), 2 sosny pospolite o obwodach 194 i 342 cm (w leśnictwie Dębowa Góra i leśnictwie Boronów), 11 buków pospolitych o obwodach od 247 do 475 cm (w leśnictwie Boronów - 5, w leśnictwie Dębowa Góra - 4, w leśnictwie Kamienica - 1, w leśnictwie Cielec - 1), jodła pospolita o obwodzie 235 cm (w leśnictwie Boronów), płat roślinności - ciemiężycy zielona, świerżabek orzęsiony, trzcinnik owłosiony (w leśnictwie Cieszowa), płat roślinności - liczydło górskie (w leśnictwie Dębowa Góra).

Do najbardziej okazałych obiektów należą: lipa drobnolistna o obwodzie 750 cm przy ul. Wojska Polskiego 4 w Boronowie (nr rej. 18/72), lipa szerokolistna o obwodzie 485 cm przy ul. Wojska Polskiego 3 w Boronowie (nr rej. 18/73), dąb szypułkowy o obwodzie 555 cm przy zbiegu ulic Powstańców i Poznańskiej w Boronowie (nr rej. 18/74), buk pospolity o obwodzie 475 cm w leśnictwie Dębowa Góra (nr rej. 18/268).

Rys historyczny

Pochodzenie nazwy miejscowości i gminy Boronów nie jest jednoznacznie określone przez historyków. Jedni przypisują je lasom - borom, zajmującym znaczne obszary w tej okolicy, inni - nazwisku jednego z właścicieli miejscowości: Boronowskiemu, jeszcze inni narzędziu rolniczemu - bronie, która stanowi element herbu Boronowa.

Nazwa miejscowości Boronów pierwszy raz jest wzmiankowana w dokumencie wydanym w 1341 roku przez króla Kazimierza Wielkiego, dotyczącym przebiegu granicy pomiędzy podlegającymi mu ziemiami, a dobrami dziedziców Boronowa, Lubszy i Sulowa [3]. Na podstawie zachowanych dokumentów wiadomo również, że w 1358 roku właścicielem wsi został rycerz Marbot, a w po-

czątkach XVII wieku - ród Dzierżanowskich. W 1718 roku w Boronowie powstała kuracja (podparafia), a w 1868 parafia [3]. W 1742 roku Boronów przeszedł pod panowanie pruskie. W 1774 roku z obszaru Boronowa wydzielono kolonie: Dębowa Górę, Zumpy oraz Niwy, które zasiedlono głównie ludnością niemieckojęzyczną. Od roku 1805 Boronów stał się własnością rodu książęcego Hohenlohe-Ingelfingen. XIX wiek - to okres rozwoju przemysłu w Boronowie i jego okolicach, a zarazem okres znacznego wzrostu liczby mieszkańców. Pomimo iż znaczna część ludności znajdowała zatrudnienie w kopalniach rud żelaza, hutach i kuźniach, wioska zachowała swój pierwotny, rolniczy charakter. Po zniesieniu w Prusach pańszczyzny w 1811 roku, w boronowskim folwarku nadal zatrudniano okolicznych chłopów, ale w oparciu o tzw. „najem”. Pod koniec XIX wieku kopalnie i huty zaczęły podupadać. Zaczęło rozwijać się przetwórstwo. Powstała gorzelnia, dwa browary, tartak i trzy młyny wodne. Na początku XX wieku właściciele Boronowa, znani z pasji łowieckich introdukowali w tutejszych lasach nowe gatunki zwierząt m.in. daniela. Zajmowali się również hodowlą dzików dla celów łowieckich. Po I Wojnie Światowej Boronów włączono do państwa polskiego. W tym też okresie na terenie gminy funkcjonowały już dwie szkoły: w Boronowie i w Grójcu. W latach 1926 - 1927 przez miejscowość poprowadzono linię kolejową. W okresie II Wojny Światowej krótkotrwałe walki we wsi miały miejsce we wrześniu 1939 oraz w styczniu 1945 roku. Po wojnie skolektywizowano prywatny majątek, a folwark rozparcelowano. W 1951 roku na terenie byłego majątku utworzono Spółdzielnię Produkcyjną „Jedność”. W 1959 oddano do użytku nowo wybudowany obiekt szkolny. Nowa szkoła podstawowa nosiła im. Manifestu Lipcowego (w 2004 roku w jej miejscu powstał Zespół Szkół im. Unii Europejskiej). W 1962 roku w Boronowie powstał skład paliw CPN. Obecnie pod nazwą „Naftobaza” zaopatruje on stacje benzynowe w województwach: śląskim, opolskim i świętokrzyskim. W 1973 roku w wyniku reformy Boronów włączono do gminy Herby. W latach 70 - tych i 80 - tych nastąpił masowy odpływ mieszkańców pochodzenia niemieckiego do RFN. Po prywatyzacji spółdzielni w 1989 roku, większość dotychczasowych jej pracowników straciło pracę. Część bezrobotnych zajęła się działalnością gospodarczą, część utrzymuje się z zajęć różnych.

Obiekty zabytkowe na terenie gminy Boronów

Do rejestru zabytków województwa śląskiego wpisano następujące obiekty:

1) **w miejscowości Boronów** - drewniany zespół kościoła parafialnego pod wezwaniem Matki Boskiej Różańcowej (XVII w.), kaplicę św. Jana Nepomucena, kamienny krzyż przy bramce kościoła parafialnego, altanę drewnianą z połowy XIX w. (w której wykorzystano starsze elementy), organistówkę (I połowa XIX w.), murowany zespół szkolny (ok. 1900 r.), murowany młyn i dom przy ul. Wolności (1920 r.), drewniany dom - zagrodę przy ul. Wolności 5/7 (ok. 1900 r.), przeniesioną z miejscowości Zumpy - drewnianą kaplicę św. Barbary przy ul. Powstańców 1 (1740 r.), dawną komorę celną przy ul. Bocznej 5 (ok. 1900 r.), część drewnianego domu przy ul. Bocznej 20 (ok. 1900 r.), stodołę

i oborę w zespole pofolwarcznym (II połowa XIX w.), murowany czworak przy ul. Wojska Polskiego 3 (II połowa XIX w.), zespół stacji kolejowej (budynek kasowy i magazyn - rampę), murowany budynek przy ul. 3 Maja 57 (ok. 1930 r.) oraz murowaną kaplicę Serca Jezusowego przy ul. 3 Maja 105 (pocz. XX w.);

2) **w miejscowości Dębowa Góra** - murowany dom nr. 19 (ok. 1900 r.), drewnianą kaplicę Serca Jezusowego (II połowa XIX w.), drewnianą kaplicę św. Jana Nepomucena (XVIII w.);

3) **w miejscowości Grójec** - murowany budynek pofolwarczy (ok. połowy XIX w.), murowany budynek dydaktyczno-mieszkalny (szkołę) oraz obiekty gospodarcze (ok. 1900 r.);

4) **w miejscowości Hucisko** - murowaną kaplicę (1925 r.), drewniany dom nr 15 (ok. 1900 r.);

5) **w miejscowości Sitki** - murowaną kapliczkę (ok. 1920 r.);

6) **w miejscowości Doły** - drewniany krzyż przydrożny (ok. 1930 r.);

7) **w miejscowości Zumpy** - murowany budynek leśnictwa (ok. połowy XIX w.), murowany dom (dawną zagrodę) przy ul. Kolonijnej 46 (ok. 1900 r.), dom (dawną zagrodę) przy ul. Kolonijnej 36.

Niewątpliwie najciekawszym i najbardziej uznanym zabytkiem na terenie gminy jest zbudowany w 1611 roku - kościół parafialny pod wezwaniem Matki Boskiej Różańcowej w Boronowie [9, 10, 11]. To zabytek klasy „0”. Kościół ten znajduje się na trasie przebiegu dwóch szlaków turystycznych - Szlaku Pomników Przyrody i Szlaku Architektury Drewnianej. Fundatorem kościoła był hrabia Aleksander Edward Dzierżanowski. Budowla powstała na planie krzyża greckiego i z tego też względu istotnie różni się układem przestrzennym od innych kościołów budowanych w XVII wieku na obszarze Śląska. Do szerokiej nawy ma dobudowane dwie, trójbocznie zamknięte kaplice. Do prezbiterium, od strony północnej - przylega prostokątna kaplica, a do nawy (od strony południowej) - czworoboczna kruchta. Całość została wzbogacona ośmioboczną wieżą, pokrytą namiotowym dachem. Korpus świątyni kryty jest wysokim dachem siodłowym z okapem. Na dachu znajduje się wieżyczka na sygnaturkę. Ściany zewnętrzne i cały dach pokryto gontem [9].

Wnętrze kościoła zdoła XVII - wieczna, bogato zdobiona, polichromowana boazeria. Umieszczono w niej wizerunki świętych, aniołów, herby i monogramy. W kościele znajduje się 5 ołtarzy - główny i po 2 w kaplicach bocznych. W ołtarzu głównym umieszczono obraz Matki Boskiej adorowanej przez św. Dominika. Najokazalsza kaplica - rodziny Dzierżanowskich poświęcona jest św. Annie Samotrzeciej. Wizerunek świętej zdoła jeden z 2 ołtarzy. W predelli pod jej wizerunkiem umieszczono scenę nabożeństwa dziękczynnego odprawionego po cudownym ocaleniu z topieli 12-letniej córki Dzierżanowskich (wpadła do stawu przykościelnego). W drugim ołtarzu umieszczono postać św. Jana Nepomucena oraz adorującego go św. Jana Sarkandera. Kaplica ta służyła i nadal służy za miejsce modlitw działającemu od 1755 roku (z przerwami) Bractwu Różańcowemu.

W kaplicy przechowuje się Księgę Bractwa - prowadzoną od momentu jego powstania. Ciekawostkę stanowią również umieszczone przy ławkach drewniane, bogato zdobione plakiety procesyjne z piętnastoma Tajemnicami Różańcowymi. W podziemiach kaplicy spoczywają szczątki fundatorów kościoła.

W kaplicy południowej - jeden z ołtarzy, z figurą Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej, pochodzi z 1659 roku (przerobiony został w 1750 roku), drugi - z obrazami przedstawiającymi postaci św. Mikołaja i św. Judy Tadeusza, pochodzi z połowy XVIII wieku [2].

Przykościelny cmentarz ogrodzony jest parkanem, w który wkomponowano XVII-wieczną bramkę konstrukcji słupkowej, pokrytą gontowym daszkiem.

Jednym z najstarszych, a zarazem najciekawszych przykładów architektury wiejskiej w gminie jest budynek dawnej „organistówki” (1765 rok). W budynku tym mieściła się szkoła. Wewnątrz znajdowały się dwie izby lekcyjne oraz mieszkanie „rektora”, który dodatkowo pełnił funkcję organisty. W niezmiennym kształcie budynek istniał do roku 1959 [3].

Spośród wielu zabytkowych kapliczek znajdujących się na terenie gminy na szczególną uwagę zasługują dwie. Pierwsza to kapliczka w Dębowej Górze, skrywająca w swym wnętrzu figurę św. Jana Nepomucena. Została ona usytuowana w pobliżu dawnej granicy polsko - śląskiej. Według podań to właśnie przy niej księża żegnali parafian udających się na pielgrzymkę do Matki Boskiej Częstochowskiej [3]. Druga, to pochodząca z 1740 roku - kapliczka św. Barbary, przeniesiona do Boronowa z miejscowości Zumpy. Przy tej kapliczce górnicy z Zump codziennie modlili się przed udaniem się do pracy. Olejny obraz z kaplicy, przedstawiający postać św. Barbary zasilil zbiory Muzeum Archidiecezjalnego w Katowicach.

Szlaki turystyczne przebiegające przez teren gminy Boronów

1) **Szlak Pomników Przyrody** - żółty, o długości 61,2 km, biegnie z Boronowa do Ciasnej. Odcinek z Boronowa do Koszęcina został wytyczony przez działaczy oddziału PTTK w Lublińcu w 1969 roku. Szlak przedłużono na początku lat 70 - tych do Kokowa, a w roku 1997 do Ciasnej. Na trasie szlaku, w obrębie gminy Boronów znajdują się: kościół parafialny pod wezwaniem Matki Boskiej Różańcowej w Boronowie, przydrożne kapliczki, pomniki przyrody (drzewa) oraz leśniczówka w miejscowości Cielec.

2) **Szlak Józefa Lompy** - niebieski, o długości 83,7 km, biegnie z Woźnik do Olesna. Został wytyczony w roku 1962. Szlak ten łączy miejscowości w których przebywał i w których działał Józef Lompa - wybitny pedagog, poeta, orędownik polskości Śląska. W gminie Boronów linia szlaku przekracza Liswartę i wchodzi na tereny leśne rozciągające się wzdłuż dolin Liswarty i Proсны.

3) **Szlak Architektury Drewnianej** - pętla częstochowska. 17 kwietnia 2002 roku marszałkowie województw: śląskiego, małopolskiego i podkarpackiego podpisali porozumienie w sprawie wspólnego wypromowania Szlaku Architektury Drewnianej. Szlak ten ma obecnie (na obszarze województwa małopolskiego

i śląskiego) charakter pętli. W województwie śląskim wytyczono 5 pętli: częstochowską, gliwicką, pszczyńską, rybnicką i beskidzką. Pętla częstochowska ma następujący przebieg : Częstochowa-Olsztyn-Zrębice-Janów-Złoty Potok-Żarki-Koziegłowy-Cynków-Woźniki-Sośnica-Koszęcin-**Boronów**-Bór Zapilski-Truskolasy-Kłobuck-Mokra-Miedźno-Częstochowa. Łącznie - 180 km.

Szlak Architektury Drewnianej na terenie województwa śląskiego obejmuje łącznie 84 obiekty: kościoły, kaplice, dzwonnice, chałupy, karczmy, obiekty gospodarcze (młyny, spichlerze) itp. Na trasie pętli częstochowskiej znajduje się kościół parafialny pod wezwaniem Matki Boskiej Różańcowej w Boronowie.

Wszystkie wymienione szlaki przeznaczone są zarówno do turystyki pieszej jak i rowerowej. Przez teren gminy przebiegają również trasy wycieczkowe [1].

Baza turystyczna

Uboga baza turystyczna na terenie gminy stanowi jeden z poważniejszych problemów w zakresie rozwoju turystyki i rekreacji. Zaplecze gastronomiczne dostępne jest tylko w Boronowie. Stanowi je: restauracja „Borowianka” ul. Wolności, „Kawiarnia” ul. Dolna, pub „U Franca” ul. Wojska Polskiego, pizzeria „Ola” ul. Koszęcińska.

Miejsca noclegowe oferuje jedynie Zespół Placówek Oświatowych im. Unii Europejskiej przy ul. Poznańskiej w Boronowie (70 miejsc noclegowych). Na terenie gminy turystom udostępniane są również prywatne domki letniskowe w przysiółkach Zumpy i Doły.

Poważne braki w zakresie bazy noclegowo-gastronomicznej znalazły odzwierciedlenie w planie rozwoju gminy. Do wytyczonych celów strategicznych, mających zapewnić rozwój turystyczny, a przez to i gospodarczy gminy należą:

- rozwój usług turystycznych,
- budowa bazy turystycznej i agroturystycznej,
- rozwój sfery usług i gastronomii,
- opracowanie informatora ukazującego kompleksowo walory gminy,
- promocja gminy w mediach.

Gmina Boronów przystąpiła do Porozumienia Gospodarczo-Turystycznego Górnej Małej Panwi i Górnej Liswarty, zawartego pomiędzy gminami powiatu lublinieckiego.

Sport i imprezy sportowo-rekreacyjne na terenie gminy

Gmina dysponuje ubogą bazą sportową. Przy szkole w Boronowie znajdują się ogólnodostępne boiska do piłki siatkowej, koszykowej i nożnej oraz bieżnia lekkoatletyczna. Dla najmłodszych mieszkańców zorganizowano plac zabaw.

W Boronowie działa klub piłkarski LKS „Jedność Boronów”, który posiada dwie seniorskie drużyny piłki nożnej: jedna występuje w klasie okręgowej, druga - od roku 2005 w klasie „A”. Klub dysponuje dwoma boiskami piłkarskimi.

W szerokiej ofercie Gminnego Ośrodka Kultury brak jest większej ilości propozycji o charakterze sportowym. Przy ośrodku działa tylko jedna sekcja sporto-

wa - piłki siatkowej. Ponadto co roku organizowane są Szachowe Mistrzostwa Gminy Boronów.

Dobre warunki do wypoczynku sobotnio-niedzielnego zorganizowano w przysiółku Doły. Znajdujące się tam stawy rybne, udostępniono amatorom wędkarstwa. Niestety nawet i tutaj nie występują korzystne warunki do uprawiania sportów wodnych.

Do celów strategicznych w zakresie wzbogacania oferty sportowej w gminie zaliczono:

- poszerzenie działalności ośrodka kultury,
- rozbudowanie i unowocześnienie bazy sportowej.

Podsumowanie

Najmniejsza w powiecie lublinieckim Gmina Boronów posiada liczne walory krajobrazowo - przyrodnicze. Rozległe obszary leśne obfitują tu w rzadko spotykane gatunki zarówno flory jak i fauny. Na terenie gminy istnieje blisko 30 pomników przyrody ożywionej. Atrakcją turystyczną może stanowić rezerwat „Rajchowa Góra”. Przez teren gminy przebiegają szlaki turystyczne, eksponujące interesujące, a miejscami wręcz unikatowe zabytki tego obszaru. Niestety gmina nie posiada odpowiedniej oferty w zakresie bazy turystycznej. Braki dotyczą przede wszystkim bazy noclegowej. Bez włożenia wysiłku w stworzenie nowoczesnej bazy sportowej i agroturystycznej oraz rozbudowę infrastruktury gastronomiczno-komunikacyjnej, trudno będzie gospodarzom tej gminy zatrzymać turystów na dłuższy wypoczynek.

Piśmiennictwo:

- [1] Czaja S., Zieliński T., 2000, *Trasy na weekend. Po Wyżynie Śląskiej i Jurze Krakowsko-Częstochowskiej*, Videograf II, Katowice.
- [2] Gołąbek D., 2002, *Kościół i parafia N.M.P. Królowej Różańca Świętego*, Boronów.
- [3] Gołąbek D., 2000, *Szkice z dziejów Boronowa i okolic*, Lubliniec.
- [4] Hereźniak J., 2002, *Rezerwaty przyrody ziemi częstochowskiej*, Liga Ochrony Przyrody, Częstochowa.
- [5] Hereźniak J., 1992, *Projektowane rezerwaty przyrody województwa częstochowskiego*, Ziemia Częstochowska.
- [6] Kiryk F. (red.), 1994, *Siewierz Czeladź Koziegłowy*, Muzeum Śląskie, Katowice.
- [7] Kondracki J., 1998, *Geografia regionalna Polski*, PWN, Warszawa.
- [8] Kowalewski L., 1988, *Parki, rezerwaty i pomniki przyrody województwa częstochowskiego*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.

-
- [9] Myrcik J., 1995, *Zabytkowy kościół M.B. Różańcowej w Boronowie*, Boronów.
- [10] Myrcik J., 1997, *Drewniane kościoły na Ziemi Lublinieckiej*, Lubliniec.
- [11] Rejduch-Semkowa I., Samek J., 1979, *Dawne województwo katowickie*, Katalog zabytków sztuki w Polsce, t. 6, z. 4, Warszawa.